

کارشناسان به «ایران» پاسخ دادند «مواجهه درست با تحریم‌ها چگونه است؟»

صبر راهبردی

سپیده پیری خبرنگار

«با دوزدن تحریم‌ها در بهترین حالت فقط می‌شود با فقر و گرانی، رکود اقتصادی و از رشد‌ماندگی ناشی از تحریم‌ها ساخت. تحریم در دور می‌زنید یعنی مجبور

می‌شوید نفت را با قیمت ارزان بفروشید. رانت‌خواران و شبکه‌های قاچاق فعال می‌شوند. این فقط زیان اقتصادی‌اش است. بخش مهمی از جمعیت ما به علت تورم بالا، زیر خط فقر می‌روند؛ این‌ها را چه کسی جبران می‌کند؟» این جملات پرشی است از کتاب

عمل در مقابل عمل

یحیی آل اسحاق وزیر اسبق بازرگانی

رابطه ما و آمریکا در مسأله تحریم موضوع جدیدی نیست، نوعی از رفتار و تعامل را با هم داشتند که در یک مقطع زمانی، به برجام منتهی شد. آمریکا و کشورهای اروپایی پذیرفتند برخی تعهدات را انجام دهند و این تصور برای همه دنیا پیش آمد که مقوله‌ها در این چارچوب قابل حل است. ما گفتار آقای سیف را به‌خاطر داریم که می‌گفت: با همه تدارکاتی که از هر طرف انجام شد نهایتاً نتیجه‌ای که باید حاصل می‌شد، گرفته نشد. آمریکا با این تصور که با خارج شدن از برجام با

تحریم‌های جدیدی که بر ما اعمال می‌کند، ضربه‌های بزرگی بر کشور ما وارد می‌شود تا جایی که با خواسته‌های ترامپ توافق کنیم، اما در عمل این گونه نشد. آن چیزی که به قول خودشان دودست‌ان‌شان حاصل شد این بود که فشار حداکثری نتیجه‌ای نداد. با وضعیتی که در آمریکا به وجود آمده و بایدن در قدرت است نوع برخورد اولیه‌ای که در گفتار و حدس و گمانی که زده می‌شد این بود که می‌خواهد آن رفتار ترامپ را در همه صحنه‌ها و در دنیا و از جمله با ایران جبران کند. از سوی دیگر در ایران هم این امیدواری به وجود آمد که آمریکا سر عقل آمده‌است. متأسفانه آنچه تا حالا نمود پیدا کرده جزئی بوده‌است. اما تمام مقامات کشور از مقام رهبری گرفته تا ریاست جمهوری و سران قوا گفته‌اند که تصمیم جدیدی از نمی‌توانند به برجام اضافه کنند و موضوع قابل مذاکره نیست. خیلی سریع مقامات اعلام کردند که عمل در مقابل عمل اتفاق می‌افتد، یعنی اینکه ما آماده هستیم مشکلات را با هم حل کنیم اما عمل در مقابل عمل بر اساس تعهداتی که صورت گرفته‌است. این یک نقطه‌ای است که نشان می‌دهد ما منجمد نیستیم بلکه آماده هستیم اما با این تفاوت که این تجربه را تکرار نمی‌کنیم که بنشینیم معاهده‌ای را امضا کنیم و بعد به هم بخورد، بلکه عملیات باید مورد توافق طرفین باشد. در این شرایطی که به وجود آمده‌است ما واقعاً نمی‌دانیم که آمریکا یا اروپا می‌خواهند عمل در مقابل عمل انجام دهند یا تصورشان این است یا نه. اگر این گزاره واقعی باشد و بخوانند مسأله را حل کنند، راهکار مشخص است. یعنی راهکار این است که عملیات را اجرائی کنند. چون مقام ولایت اعلام کرده‌است در مقابل هر عمل واقعی آنها، ما هم عمل انجام می‌دهیم. این نقطه قوتی برای آنهاست. اگر طرفین ما نیت حل مسأله را داشته باشند باید عملیات را شروع کنند. به نظر می‌رسد اگر قطعیت ایران را ببینند که اهل عمل هستیم مواضع‌شان واقع گرا بیانه‌تر خواهد بود و به احتمال زیاد اگر مبنایشان این باشد که مشکلات را حل کنند مسیر را تشخیص خواهند داد.

در جمع‌بندی نهایی می‌توان گفت ما قول و عمل ما یکی است. ما در مورد آنچه که گفتیم باید ایستادگی کنیم چون به نقطه قوتی برای ما تبدیل می‌شود.

«تحلیل تحریم‌های بین‌المللی ایران در چارچوب اقتصاد سیاسی در دوره‌های ۱۳۹۷-۱۳۵۷». بهروز هادی زنوز اقتصاددان، نگاه‌مان را به واقعیت تحریم‌ها و تصمیم‌گیری برای مواجهه درست با آن فراخ‌تر می‌کند؛ فراخ‌تر از کاغذ پاره انگاشتن و فراتر از راه حل‌هایی برای

سعید ایلان اقتصاددان

دور زدن تحریم‌ها تا ساحل امنی که معیشت با تحریم گره نخورد. همین را از کارشناسان پرسیدیم که بگویند در شرایطی که از آن به‌عنوان جنگ اقتصادی یاد می‌شود، مواجهه درست همراه با عقلانیت اقتصادی، ما را به کدام شاهراه تصمیم‌گیری هدایت می‌کند!

دیپلماسی عزتمندانه

ما فراز و نشیب بسیاری و اشتباهات قابل اعتنایی را در سال گذشته پیمودیم یعنی انکاب به جزئیات داخلی خودمان. اگر فکر کنیم که دیپلماسی یا حتی جنگ در ذات خود اصالت دارد، اشتباه کرده‌ایم. قدرت اقتصادی کشورهاست که می‌تواند به آید قدرت جنگیدن یا قدرت پشت میزنشینی را بدهد. هیچ کشوری بدون اقتصاد نیرومند نمی‌تواند عزتمندانه با اطرافیان خود پای میز مذاکره بنشیند. شواهد نشان می‌دهد که من برای اولین بار به شما می‌گویم حجم ارزش افزوده بخش صنعت ایران به سطح ماقبل تحریم‌ها برگشته‌است، در سه ماهه دوم امسال. آمارهای بانک مرکزی این موضوع را تأیید می‌کند. ارزش کارگاه‌های بزرگ صنعتی هم به حد سال ۱۳۹۶ برگشته‌است. ما نه تنها کل آثار منفی تحریم بلکه کل آثار منفی کرونا را هم پشت سر گذاشته‌ایم. الان عقب ماندگی اقتصادی هم بابت بخش نفت است چراکه دیگر بخش‌ها مطابق با ظرفیت‌های قبل از تحریم‌شان عمل کرده‌اند. این نشان می‌دهد که اگر چیزی، حرفی یا کاری و حرکتی ایالات متحده را پای میز مذاکره نبشاند فقط همین آمار است. حتی اگر با قدرت نظامی که می‌تواند بازدارندگی مؤثر داشته باشد که داریم آن هم به‌خاطر قدرت اقتصادی ماست که به ما این امکان را می‌دهد بتوانیم به نحو مؤثری در برابر زیاده‌خواهی‌های ایالات متحده آمریکا ایستادگی کنیم. پیش‌بینی من هم این بود که اگر ترامپ مجدداً پیروز می‌شد، دید ایالات متحده آمریکا به ایران تغییر می‌کرد و وارد فاز دیپلماسی می‌شدند، به این دلیل روشن که با وجود اینکه آمریکا می‌خواست اقتصاد ایران را به فروپاشی بکشاند که هر دو شکست خورد و حتی ترور سردار سلیمانی هم بازتاب این شکست بود یعنی زمانی که امریکایی‌ها یقین پیدا کردند که تا اکتبر ۲۰۲۰ نخواهند توانست اقتصاد ایران را به زانو دریاورند و جمهوری اسلامی را فرو بپاشانند دست به ترور سردار سلیمانی زدند.

بنابراین کاری که ما باید انجام بدهیم این است که با تمام قوا به بهبود و احیای اقتصاد ایران کمک کنیم و علامت‌های بسیار روشنی از خود نشان دهیم. من به شما اطمینان می‌دهم که در آن صورت یک دیپلماسی عزتمندانه می‌تواند آمریکا را پای میز مذاکره بنشاند بدون اینکه استراتژی ما تغییر کند، استراتژی آمریکا تغییر کرده‌است. مجموعه تحولاتی که ایران در پیش گرفته چه در اقتصادی و چه در حوزه صبر راهبردی که اندک اندک به یک حرکت هوشمندانه تبدیل شد. همه این‌ها امریکایی‌ها و غربی‌ها را به موضع مسامحه کشاند‌ه‌است. من فکر می‌کنم مجموعه مسیری که بعد از این همه فراز و نشیب و اشتباهات کوچک و بزرگ در دو سال گذشته در پیش گرفته‌ایم، درست بوده‌است بجز ۷ ماه نخست موج دوم تحریم‌ها و ۶ ماه اول سال ۱۳۹۷، دیگر سیاست‌گذاری‌ها همه درست بوده‌است. در مجموع به نظر می‌رسد در صورتی که ایرانی‌ها همچنان هوشمندانه عمل کنند و رفتار ژئوپلیتیک‌شان در حوزه اقتصادی در جهت خنثی کردن تحریم‌ها باشد تحریم‌ها در چند ماه آینده و بتدریج یا یکباره شروع به رفع شدن می‌کند.

خطرات عینک سیاسی در بررسی بودجه

هادی حق شناس اقتصاددان

واقعیت این است که بودجه همانگونه که در تعریف آن مستتر است؛ سند دخل و خرج سالانه کشور است. به عبارت ساده‌تر، بودجه یعنی اخذ منابع از یک سمت و پرداخت هزینه از سمت دیگر. بودجه یعنی اخذ مالیات‌ها، فروش دارایی‌ها مانند نفت یا استقراض در قالب اسناد خزانه. بودجه یعنی پرداخت هزینه‌های جاری که عمده آن را حقوق کارکنان دولت تشکیل می‌دهد. بودجه یعنی تأمین منابع پروژه‌های عمرانی و تکمیل طرح‌های نیمه تمام. بودجه یعنی تعیین نقش شرکت‌های دولتی در توسعه کشور. بودجه دارای این تعاریف است، حال هر یک از این عناوین و تعاریف اگر جنبه سیاسی به خود بگیرد، نه تنها در سال اجرای بودجه بلکه در سال‌های بعد هم منشأ تأثیر خواهد بود.

اگر مجلس تصمیم بگیرد مثلاً یکسان‌سازی حقوق بازنشستگان و کارکنان دولت را تعیین تکلیف کند یا تمام کسانی را که به‌صورت شرکتی مشغول به کارند به قرارداد مستقیم تبدیل کند، چنین تصمیماتی اثر یکساله نخواهد داشت و گاه آثار آن ۱۰ تا ۲۰ ساله خواهد بود. برای مثال اگر مجلس تصمیم بگیرد که واردات خودروهای خارجی با حداکثر تعرفه آزاد کند، تأثیر مستقیمی بر تولید خودروی داخلی خواهد داشت. مواد ذکر شده راجع به درست یا غلط بودن و نفي و اثبات آنها نیست، تنها به بخشی از این تصمیمات اشاره کردم که مشخص شود چه آثاری در کوتاه مدت، میان مدت و بلندمدت دارد. اگر بودجه با عینک سیاسی مورد بررسی قرار گیرد باید در هر دوره مجلس و دولت شاهد فراز و فرودهای بسیاری در کشور باشیم. دقیقاً به همین دلیل است که چشم‌انداز ۲۰ ساله نظام و سیاست‌های کلی نظام تدوین و ابلاغ شده‌است و دقیقاً به همین دلیل است که اخلاص‌هایی مانند تحریم و کرونا باعث می‌شود برخی از سیاست‌ها تعطیل شود. برای مثال سهم صندوق توسعه ملی از درآمدهای نفتی کاهش یابد و منابع نفتی که در سه سال اخیر به حداقل رسیده بود به بودجه اضافه شود. بنابراین عینک سیاسی باعث می‌شود که لایحه بودجه در ۱۲ آذر به مجلس تقدیم شود و در ۱۴ بهمن ماه با ۳۰۰ هزار میلیارد تومان افزایش به صحن مجلس برود. عینک سیاسی یعنی این که در ابتدای تقدیم لایحه به مجلس اعلام شود که بودجه عمومی یک سوم کسری دارد ولی پس از اصلاحات در کمیسیون تلفیق معادل همان یک سوم به ارقام بودجه افزوده شود.

در دور دوم که لایحه بودجه پس از اصلاحات دولت به مجلس تقدیم شده‌است به طور طبیعی اگر در کمیسیون تلفیق مجلس همان اتفاقاتی که در دور اول رخ داد، بیفتد مشخص است که در واقع نگاه غیراقتصادی به بودجه وجود دارد و واقعیت‌هایی که دولت در لایحه لحاظ کرده مورد توجه قرار نگرفته‌است. درهرحال به نظر می‌رسد اگر متغیرهای واقعی اقتصاد را درنظر بگیریم و براساس ایده آل‌ها، آرمان‌ها یا وعده‌های انتخاباتی لایحه بودجه را بررسی کنیم شاید در چند ماه نخست سال آینده متغیرهای اصلی اقتصادی تغییری نکنند، اما به طور حتم در ادامه مؤلفه‌های مختلفی تحت تأثیر قرار خواهد گرفت. در صورتی که متغیرهای مهمی مانند نرخ تورم، نقدینگی، تراز بازرگانی، نرخ ارز و یارانه‌ها را در لایحه لحاظ نکنیم یا بدون آنها مورد بررسی قرار دهیم به طور قطع در اجرای بودجه دچار چالش خواهیم شد هر چند ممکن است که گفته شود در نیمه دوم سال آینده دولت جدید بر سرکار خواهد آمد. این درحالی است که بودجه یک سند مالی است که در دل آن سیاست‌های پولی، ارزی، مالیاتی و حتی بازرگانی هم وجود دارد و در شاخص‌های کل سال آینده اثرگذار خواهد بود. حتی تحولات بخش مسکن هم متأثر از بندهای بودجه خواهد بود بنابراین اگر نگاه ما به بودجه با عینک سیاسی باشد در سال آینده نیز پاسخ سیاسی از آن دریافت خواهیم کرد ولی نه آن پاسخی که تصویب کنندگان بودجه دنبال آن هستند.